

Recenzja książki:
Anne Bazin, Charles Tenenbaum (red.),
L'Union européenne et la paix. L'invention
d'un modèle européen
de gestion des conflits,
Les Presses de Sciences Po, 2017, 237 str.

Kinga Torbicka, University of Warsaw (Warsaw, Poland)

E-mail: kinga.torbicka@uw.edu.pl

ORCID ID: 0000-0002-6625-5060

Przedmiotem recenzji jest naukowa monografia pt. „*L'Union européenne et la paix. L'invention d'un modèle européen de gestion des conflits*”¹ wydana przez *Sciences Po Lille* oraz *Centre d'études et de recherches administratives, politiques et sociales* (CERAPS) na Uniwersytecie Lille 2. Jest to ciekawa i dogłębnie prezentująca tematykę lektura głównie dla badaczy zainteresowanych polityką zagraniczną Unii Europejskiej (UE), specjalizujących się w europejskiej strategii zarządzania kryzysowego i utrzymywania pokoju. Prezentowana monografia jest pracą zbiorową przygotowaną przez 10 autorów pod redakcją Anne Bazin i Charlesa Tenenbauma. Główni redaktorzy są wykładowcami na *Sciences Po Lille* oraz badaczami w CERAPS na Uniwersytecie Lille 2.

Na wstępie warto zauważyć, że książka ukazuje w sposób naukowy i metodologiczny dogłębną oraz szczegółową analizę ustanawiania misji pokojowych przez Unię Europejską po zakończeniu zimnej wojny. Według autorów, projekt powstania UE w wyniku procesu historyczno-politycznego był z natury pokojowy. Poprzez zaangażowanie państw członkowskich i instytucji UE wzięto odpowiedzialność za tworzenie pokoju w Europie. Jednakże z biegiem wydarzeń, na przestrzeni lat, gdy sytuacja na świecie ewoluowała, państwa członkowskie zdecydowały się na tworzenie pokoju „od wewnątrz”, a następnie na wyjście poza model statecznego pojednania. Autorzy podkreślają, że istotnym punktem zwrotnym w kategoriach instytucjonalnych i politycznych była wojna na Bałkanach, w której UE i jej państwa członkowskie zostały skrytykowane za swoją bierność i brak działania w zachowaniu pokoju i bezpieczeństwa w swoim najbliższym sąsiedztwie.

¹ pol. *Unia Europejska i pokój. Utworzenie modelu europejskiego zarządzania kryzysowego* (w tym miejscu i dalej – tłum. Autorki niniejszej recenzji).

Recenzowana pozycja opisuje polityczne i instytucjonalne zmiany towarzyszące powstaniu oraz ewolucji europejskiego modelu zarządzania kryzysowego. Zrozumienie i wyjaśnienie logiki politycznej i dynamiki instytucjonalnej w procesie wyłaniania się UE jako podmiotu zajmującego się pokojem i rozwiązywaniem konfliktów jest głównym celem tej pracy. Unia Europejska wyłania się jako istotny aktor stosunków międzynarodowych odgrywający znaczącą rolę w rozwiązywaniu konfliktów obok pozostałych aktorów stosunków międzynarodowych działających na tym polu – m.in. Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) oraz Organizacji Współpracy i Bezpieczeństwa w Europie (OBWE).

Książka opiera się na wspólnym podejściu naukowym wywodzącym się z socjologii stosunków międzynarodowych w badaniach nad UE i kształtowaniem się Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony. Autorzy skupiają się wokół ukazania rozszerzonego zakresu „idei pokoju”, która była historycznie głoszona przez Europę w jej politycznych i symbolicznych działaniach. Uchonorowana Pokojową Nagrodą Nobla², Unia odgrywa wiodącą rolę w strategiach pokojowych w strefach konfliktów na całym świecie. Unia Europejska stworzyła na przestrzeni lat, zwłaszcza po zakończeniu zimnej wojny, szereg instrumentów polityki zagranicznej wychodzących poza dziedzinę „zarządzania kryzysowego”.

Ponadto, zamierzeniem autorów jest także wyjście poza ramy pracy naukowej poświęconej Unii Europejskiej w jej działaniach na rzecz rozwiązywania konfliktów. Pragnęli oni doprecyzować badania polityki zagranicznej UE, analizując logikę instytucjonalną, powstanie wspólnej europejskiej polityki bezpieczeństwa i obrony, rolę Wysokiego Przedstawiciela Unii do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa. Zamierzeniem autorów było pogłębienie literatury badawczej poprzez pracę dotyczącą europejskich strategii zarządzania kryzysowego i utrzymywania pokoju.

Struktura książki, opatrzona wprowadzeniem Anne Bazin i Charlesa Tenenbauma, została podzielona na dwie części i składa się z 9 rozdziałów. W pierwszej części znajdujemy rozważania bardziej teoretyczne, dotyczące powstania i funkcjonowania polityki zarządzania kryzysowego UE. Druga część opisuje konkretne przykłady implementowania różnych instrumentów i strategii polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (Bliski Wschód, Somalia i Kaukaz) w celu zobrazowania inicjatyw pokojowych UE w terenie. Każdy rozdział napisany jest przez innego badacza pochodzącego z różnych ośrodków badawczych i uniwersytetów – Sciences Po Lille (Francja), Sciences Po Grenoble (Francja), Cardiff University (Wielka Brytania), Uniwersytet Hebrajki Jeruzalem (Izrael), College of Europe Bruges (Belgia), Uniwersytet Amsterdamski (Holandia).

W rozdziale pierwszym pt. *Komisja Europejska i kryzysy. Elementy socjogenezy europejskiego rynku pokoju* Sara Dezalay ukazuje ewolucję instytucjonalną mechanizmów europejskich w historyczno-socjologicznej perspektywie. Poprzez szczegółową analizę roli i znaczenia Komisji Europejskiej w procesie ustanawiania pokoju na świecie autorka pokazuje jak ewoluują współczesne strategie pokojowe Unii Europejskiej. Sara Dezalay, poprzez podejście spoteczno-historyczne, umieszcza europejskie mechanizmy ustanawiania

² przyznaną UE i trzem przewodniczącym głównych instytucji europejskich (Rady, Komisji i Parlamentu) w 2012 roku.

pokoju w instytucjonalnej ewolucji zarządzania kryzysowego. W pierwszej części analizy pt. *Polityka przez biurokrację: „wymyślanie kryzysu” poprzez Komisję Europejską* ukazany jest mechanizm „zapobiegania” konfliktom w imię „budowania państwowości”. Autorka przywołuje statystyki Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (ang. OECD), według których w 2010 roku prawie 3,5 miliarda dolarów zostało wydanych na rozwiązywanie konfliktów, budowanie pokoju lub projekty zarządzania bezpieczeństwem. Według Sary Dezalay należy zwrócić uwagę na fakt, że w tym samym roku 50 miliardów dolarów, czyli 38% Oficjalnej Pomocy Rozwojowej (ang. ODA), trafiło do tak zwanych państw „niestabilnych”. Podkreśla ona, że od połowy lat 90. instytucję państwa oraz jego funkcjonowanie charakteryzuje terminologia, która napędza paradoksalnie politykę rozwojową. W literaturze są to określenia takie jak: „słabe”, „zbankrutowane”, „kruche”, „bandyckie”. Jednocześnie gwałtowne konflikty są stopniowo reinterpretowane jako problem zarządzania, a tym samym pojawia się problem wynikający z niedorozwoju systemów. W drugiej części pt. *Kryzysy lub ironia sub-kontraktowania* autorka zwraca uwagę, że od połowy pierwszej dekady XXI wieku kolejne mechanizmy instytucjonalne i finansowe ustanawiają wielostronną i dwustronną pomoc rozwojową jako nośnik budowy i odbudowy praworządności i zapobiegania konfliktom. Komisja Europejska pojawia się jako wiodący dystrybutor wielostronnej pomocy rozwojowej i jednocześnie „polityczny karzeł”. Autorka definiuje Komisję jako stosunkowo nowego uczestnika „ryнку pomocowego”, który poprzez tworzenie wyspecjalizowanych jednostek i programów rozwija instrumenty finansowe.

W rozdziale drugim pt. *Eksperci pokoju? Socjologia aktorów i praktyk ustanawiania pokoju* Anna Bazin i Charles Tenenbaum przedstawiają głównych aktorów i praktyki ustanawiania pokoju przez instytucje Unii Europejskiej. Autorzy opierają się na wynikach sondaży przeprowadzonych podczas kilkuletnich badań, koncentrujących się na UE. Podkreślają jednocześnie w swojej analizie sprzeczności instytucjonalne i polityczne, które charakteryzują europejską politykę pokojową. Rozdział jest podzielony na następujące części: (1) UE i zapobieganie konfliktom przed traktatem lizbońskim: interwencje ad hoc; (2) Instytucjonalizacja i profesjonalizacja: przyjęcie Koncepcji dotyczącej wzmocnienia zdolności dialogu i mediacji UE; (3) Europejskie problemy polityczne dotyczące rozwiązywania konfliktów; (4) Zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego. Autorzy uważają, że po zimnej wojnie interwencja USA w Bośni i interwencja NATO w Kosowie wzmogły trwającą od dawna dyskusję na temat powstania europejskiej polityki bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego: „Obywatele postmodernistycznego systemu politycznego, Europejczycy porzucili Hobbessa na rzecz kantowskiej iluzji wiecznego pokoju, pozostawiając ciężar utrzymania stabilnego porządku światowego na amerykańskim szeryfie”. Zdaniem autorów, w zakresie cywilnego i wojskowego zarządzania kryzysami międzynarodowymi Unia Europejska od początku XXI wieku uczestniczyła w dynamice zwiększania liczby interwencji i znaczących innowacji instytucjonalnych. Rozwój europejskich zdolności w zakresie zapobiegania konfliktom, mediacji i budowania pokoju ma w rzeczywistości szerszą perspektywę. Można ją odnaleźć, analizując zaangażowanie UE w ramach działań innych aktorów pokoju i bezpieczeństwa na świecie (takich jak m.in. ONZ, Unia Afrykańska, Wspólnota Gospodarcza Państw Afryki Zachodniej).

Rozdział trzeci pt. *Unia Europejska i bezpieczeństwo zbiorowe. Wykorzystanie, aktywacja i ukierunkowanie ekspedycyjnych zasobów wojskowych* autorstwa Yves Buchet de Neuilly ukazuje działania UE na tle innych organizacji międzynarodowych, działających w domenie misji pokojowych i zarządzania kryzysowego. Opierając się na logice specjalizacji na rzecz ustanawiania pokoju, autor podejmuje próbę refleksji na temat UE i jej „kompleksowego podejścia” do bezpieczeństwa zbiorowego. Yves Buchet de Neuilly wychodzi od analizy sytuacji, jaka miała miejsce w grudniu 2013 roku w Republice Środkowoafrykańskiej. Wzrastała tam wówczas przemoc między rebeliantami a siłami rządowymi oraz wobec ludności cywilnej. Obecna w regionie Unia Afrykańska, zdaniem zachodnich dyplomatów i rządów, potrzebowała wsparcia, aby nie dopuścić do dalszego pograżenia się kraju w ludobójstwie. Francuskie wojsko od dawna kontrolowało lotnisko w Bangi, gdzie gromadzili się uchodźcy. Ówczesny prezydent Francji François Hollande ogłosił utworzenie francuskiej operacji *Sangaris*. Zwrócił się również do europejskich sojuszników, mając nadzieję, że UE może szybko przyczynić się do wspólnych wysiłków na rzecz bezpieczeństwa w tym kraju. Prezydent Francji apelował: „Francja powiedziała: musimy natychmiast działać w Republice Środkowoafrykańskiej. Zrobiliśmy *Sangaris*, teraz UE musi zareagować”. Wówczas idealnym narzędziem wydawało się użycie grup bojowych. Teoretycznie, ze względu na swoją koncepcję, można je było rozmieścić w ciągu dwóch tygodni, co wydawało się doskonałym narzędziem do tego typu sytuacji. Oficjalnie grupa bojowa to spójne narzędzie wojskowe wiarygodnej siły, które można szybko rozmieścić na potrzeby krótkotrwałej, autonomicznej operacji. Ostatecznie operacja *Sangaris* przekształciła się w misję UE, a następnie współpracowała z ONZ. Zdaniem autora, obrazuje to relacje europejskich grup bojowych w relacjach z innymi międzynarodowymi podmiotami bezpieczeństwa zbiorowego oraz podkreśla wyzwania, jakie potencjalnie przed nimi stoją.

W rozdziale czwartym pt. *Pokój poprzez demokrację. Powstawanie interwencji na pograniczu rozwoju i bezpieczeństwa* Simon Tordjman ukazuje, w jaki sposób programy demokratyzacji są integrowane do strategii globalnej polityki UE ze szczególnym uwzględnieniem zarządzania pokryzysowego. Zdaniem autora, tworzą one polityczny dyskurs na temat zarządzania po konflikcie, zmagającego się z rozbieżnymi logikami interwencji. Według Simona Tordjmana, od końca lat dziewięćdziesiątych interwencje zewnętrzne UE mające na celu ustanowienie, utrzymanie i utrwalenie pokoju poza jej granicami były przedmiotem dynamiki jakościowej i ilościowej. Z biegiem lat, a także wskutek kolejnych rozszerzeń UE, idea „demokratycznego pokoju” stała się „dźwignią” i wyzwaniem dla rozwoju.

Autor uważa, że pluralizm polityczny, przywoływany w oficjalnych tekstach regulujących działania zewnętrzne UE, stał się przedmiotem często ożywionych debat na polu akademickim. Kwestionowano normatywny charakter potęgi europejskiej i jej zdolności do rozpowszechniania standardów wolności, rządów prawa i demokracji poza jej granicami. Ponadto, jak zauważa autor, wyróżniły się wówczas dwa główne podejścia: (1) dla zwolenników racjonalnego wyboru była to kwestia określenia wkładu demokracji liberalnej w ustanawianie pokoju w krajowych systemach politycznych i na scenie mię-

dzynarodowej; (2) konstruktywiści natomiast nalegali na hegemoniczny charakter liberalnego ustanawiania pokoju, z zachodnimi normami i często niepasujący do kontekstu interwencji. W pierwszym przypadku jest to zatem kwestia zastanowienia się i oceny skuteczności powiązania między procesami demokratyzacji i stabilizacji, a w drugim zaś kwestionowanie zasadności tego połączenia i jego przydatności do sytuacji.

Rozdział piąty pt. *Unia Europejska, aktor warunkowy rozwiązywania konfliktów* autorstwa Francka Petiteville opiera się na refleksji nad normami i siłą w procesie ustanawiania pokoju przez UE. Dzięki podejściu przyjętemu przez autora ukazuje nam się w sposób analityczny rozwój instytucjonalny i polityczny leżący u podstaw europejskiego stosunku do procesu rozwiązywania konfliktów. Podejście to, według autora, znajduje się pomiędzy rozwiązywaniem konfliktów i utrzymywaniem pokoju. Przedstawia on szczegółową chronologię tworzenia polityki zewnętrznej UE. Rozdział podzielony jest na cztery części: (1) zapisy traktatowe regulujące omawiane zagadnienie; (2) praktyczne wprowadzenie w życie polityki zarządzania kryzysowego przez UE; (3) poziom instytucjonalny; (4) przykłady misji pokojowych UE (Chorwacja, Bośnia, Kosovo; Afganistan, Libia; Czeczenia, Gruzja, Ukraina). Zdaniem autora, historia europejskiej polityki zagranicznej, zaczynając od Europejskiej Współpracy Politycznej w latach 70. XX wieku po dzisiejszą WPBiO, ma na celu zaangażowanie Europejczyków w rozwiązywanie konfliktów. Prowadzi to do docenienia UE jako „*global conflict manager*”, co jest powiązane z jej rzeczywistymi osiągnięciami w dziedzinie interwencji wojskowych i pokojowych. Autor tekstu koncentruje się na głównych konfliktach pozimnowojennych, które jego zdaniem naznaczyły Europę (np., konflikt w byłej Jugostawii – „trauma wojny”). Opisuje także te, które wywołały interwencje międzynarodowe (np. wojna w Afganistanie w 2000 roku i w Libii w 2011 roku – „UE na marginesie interwencji międzynarodowych”). Na końcu nawiązuje także do konfliktów związanych z rosyjską polityką energetyczną – konflikt zbrojny w Czeczenii, Gruzji i na Ukrainie. Podkreśla on także w swojej analizie, że Rosja wraz ze swoją „polityką siły” regularnie od początku XXI wieku stanowi wyzwanie dla UE i jej wschodnich peryferiów wystawiając na próbę europejską strategię rozwiązywania konfliktów.

W szóstym rozdziale pt. *Unia Europejska jako mediator konfliktów. Polityczny i strategiczny punkt zwrotny. Spojrzenie praktyka* Antje Herrberg przedstawia powstanie i ewolucję mediacji jako jednego z unijnych instrumentów politycznych pokojowego rozstrzygania konfliktów, jego mechanizmy instytucjonalne, aktorów, a także powstanie Europejskiego Instytutu Pokoju (fr. *L'Institut européen de la paix*). Autor pokazuje jak powolne otwarcie UE na mediacje stało się w pełni zintegrowanym instrumentem repertuaru działań europejskiej dyplomacji. Antje Herrberg podkreśla, że na początku przeprowadzonych badań zajmował się kwestią roli Unii w mediacji konfliktów. Od początku jawiła się ona jako istotny i kompetentny podmiot w dziedzinie ustanawiania pokoju. Zdaniem autora, już na początku wydawało się ważne, aby UE nie zaniedbała „możliwości poprawy swoich cywilnych i wojskowych zdolności w zakresie mediacji międzynarodowej”. Posiadała środki, by odgrywać centralną i znaczącą rolę na szczeblu globalnym. Autor podkreśla, że aby „w pełni zrealizować potencjał *soft power* Unii, jej siła oddziaływania w sektorze pozamilitarnym wymaga prawdziwej świadomości UE

i może przynieść zorganizowane i systematyczne podejście do rozwiązywania konfliktów". Zaznacza on jednocześnie, że kwestia ustanawiania pokoju jest nierozzerwalnie związana z „historycznym i politycznym DNA Unii Europejskiej”. Legitymizuje to, zarówno pod względem moralnym, jak i spójności politycznej, wiodącą rolę odgrywaną przez UE w stosunkach międzynarodowych, czy to w kwestiach ochrony obywateli, czy w kwestiach bezpieczeństwa globalnego. Autor próbuje odpowiedzieć na pytanie: czy Unia Europejska jest aktualnie w stanie odgrywać aktywną rolę mediatora międzynarodowego w sposób skuteczny i wydajny?

Trzy ostatnie rozdziały recenzowanej książki opisują konkretne przykłady działań i zaangażowania UE w budowę i utrzymanie pokoju na podstawie szczegółowo opisanych metod i narzędzi działania strategii pokojowej UE poza jej terytorium na przykładzie konfliktu izraelsko-palestyńskiego, w Somalii i na Kaukazie. Autorzy powołują się na trzy studia przypadku, ponieważ w sposób kompleksowy pokazują one różny stopień zaangażowania UE w ustanawianie pokoju, różne mechanizmy i metody, które zostały zastosowane w różnym zakresie oraz doprowadziły do różnych efektów końcowych. W każdej sytuacji, w zależności od jej specyfiki, UE musiała wykazać się elastycznością, gotowością do działania i wymogiem przystosowania się do pozostałych aktorów lokalnych i międzynarodowych.

W rozdziale siódmym pt. *Unia Europejska a izraelsko-palestyński proces pokojowy. Słabości i limity peace making* Caroline du Plessix opisuje inicjatywę pokojową UE podczas konfliktu izraelsko-palestyńskiego. Rozdział jest podzielony chronologicznie, obejmuje dwa okresy: 1982–2005 i 2006–2015. Zdaniem autorki, specyfikę UE jako aktora ustanawiania pokoju na arenie międzynarodowej można rozumieć jako odzwierciedlenie jej instytucjonalno-politycznego charakteru. UE została zbudowana na podstawie norm i standardów i w konsekwencji poprzez właśnie te ustanowione standardy stara się przyczynić do rozwiązywania konfliktów. Kwestionowanie skuteczności przywracania pokoju przez UE stało się przyczynkiem dla autorki do przeanalizowania zdolności UE w dziedzinie ustanawiania pokoju poprzez promowanie tychże standardów. Według Caroline du Plessix, tak właśnie miało to miejsce w przypadku konfliktu izraelsko-palestyńskiego. Autorka analizuje genezę konfliktu oraz rolę jaką odegrała UE w jego rozwiązywaniu. Państwa członkowskie Unii, zaniepokojone konsekwencjami wojny Jom Kipur dla ich gospodarek, przyjęły pierwsze wspólne stanowisko w tej sprawie w 1973 roku. Następnie, po raz pierwszy przywołują „uzasadnione prawa Palestyńczyków”. Pomysł przyszłego uznania państwa palestyńskiego przez UE pojawił się jednak dopiero na posiedzeniu Rady w Berlinie w 1999 roku. Przyjęcie wspólnego stanowiska w sprawie konfliktu izraelsko-palestyńskiego było odpowiedzią na interesy państw członkowskich. Powołały się one wówczas na potrzebę uwzględnienia odpowiedniego instrumentu w ustanawianiu pokoju przez UE. Autorka podkreśla, że przywracanie pokoju według standardów UE odzwierciedla nie tylko instytucjonalny jej charakter, ale także jej ograniczenia w tym zakresie. Zdaniem autorki, zdolność UE do interwencji w konfliktach poza jej granicami pozostaje nadal stosunkowo słaba w porównaniu z innymi podmiotami stosunków międzynarodowych, takimi jak np. Stany Zjednoczone.

W rozdziale ósmym pt. *Europejskie kompleksowe podejście do konfliktu w Somalii. Spory międzyinstytucjonalne i wrażliwe partnerstwa* Clara Egger analizuje studium przypadku strategii UE zastosowanej w Somalii. Według autorki „racją bytu Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa oraz Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony jest to, że działając razem, jesteśmy silniejsi. Dzisiejsza stawka polega na połączeniu różnych instrumentów i środków”. W odpowiedzi na tę potrzebę spójności, obecną od czasu utworzenia WPZiB w 1992 roku, UE przyjęła globalne podejście do zarządzania konfliktami i kryzysami zewnętrznymi. Autorka podkreśla, że podejście to ma na celu wzmocnienie koordynacji działań UE na trzech poziomach: (1) między europejskimi podmiotami zajmującymi się zarządzaniem kryzysowym (a w szczególności między Komisją Europejską i Radą Europejską); (2) pomiędzy prowadzonymi działaniami (działania dyplomatyczne i negocjacje, działania wojskowe, akcje humanitarne, polityka rozwoju); (3) między UE a jej partnerami (misje ONZ, agencje, fundusze, programy, organizacje regionalne, podmioty pozarządowe). W ocenie autorki ten ambitny program łączy się z oryginalną strategią obroną przez Unię. UE stworzyła swój własny model oparty na podejściu holistycznym. Jego przestaniem było sformułowanie Javiera Solany „legitymizacja przez działanie”. Według autorki, takie nowe podejście było widoczne bardzo dobrze podczas działań UE w Somalii, gdzie widać było kompleksowe podejście europejskie ściśle powiązane z konkretnym doświadczeniem operacyjnym. Somalia była emblematycznym przykładem wielowymiarowego zaangażowania UE, ponieważ konflikt był niezwykle ważny w historii wielostronnych operacji pokojowych, ze szczególnym uwzględnieniem roli DG ECHO.

W rozdziale dziewiątym pt. *Europejskie próby ustanowienia pokoju na Kaukazie. Ambicje i sprzeczności* Charlotte Hille przedstawia strategię Unii dot. ustanowienia pokoju w tym regionie. Autorka w swoim tekście podkreśla, że istnieją trzy główne powody, dla których można wytłumaczyć rosnące zainteresowanie Unii Europejskiej Kaukazem od początku XXI wieku: (1) proces rozszerzenia UE i jego wpływ na kształtowanie wspólnej polityki zagranicznej; (2) rewolucja w Gruzji w 2004 roku i zapowiadana szansa na zbliżenie z Europą Zachodnią; (3) działania dyplomacji europejskiej w Europie Wschodniej. Towarzysząc regionalnym przemianom politycznym, Unia aktywnie wspierała niektóre kraje Kaukazu Południowego, głównie poprzez zestaw instrumentów politycznych, takich jak: Specjalny Przedstawiciel UE na Kaukazie, Misja obserwacyjna UE, Europejska Polityka Sąsiedztwa, Partnerstwo Wschodnie, Zgromadzenie Parlamentarne Euronest.

Reasumując, monografia przedstawia normy, praktyki oraz aktorów Unii Europejskiej przy użyciu metodologii socjologii stosunków międzynarodowych: socjologiczne ankiety pogłębione oraz wywiady z praktykami, ekspertami i dyplomataami uczestniczącymi bezpośrednio w przedstawianym procesie. To właśnie czyni tę pozycję szczególnie ciekawą. Autorzy podkreślają, że UE rozwija od zakończenia zimnej wojny zróżnicowane instrumenty polityki zagranicznej i bezpieczeństwa: zarządzanie kryzysem, prewencja, mediacja, pojednanie, demokratyzacja i prawa człowieka. UE pragnie stać się znaczącym aktorem na arenie międzynarodowej zwłaszcza w rozwiązywaniu konfliktów na świecie. Autorzy pragną pokazać dzięki zróżnicowanym instrumentom zaczerpniętym z socjolo-

gii i nauk politycznych, w jaki sposób polityka zagraniczna i bezpieczeństwa UE ewoluuje na przestrzeni lat. To co jest bardzo ważne i, moim zdaniem, wyróżnia tę pozycję spośród innych traktujących o tym temacie, to ukazanie UE i jej polityki zagranicznej w optyce multilateralnej, międzynarodowej, analitycznej i akademickiej, a jednocześnie pokazującej punkt widzenia praktyków, osób bezpośrednio zaangażowanych w tworzenie misji pokojowych w terenie. Autorzy starają się także porównać działania UE do działań innych organizacji międzynarodowych, uniwersalnych i regionalnych, które posiadają od dłuższego czasu instrumenty zarządzania kryzysami.

Książka ukazuje panoramę aktorów europejskich ustanawiania pokoju na arenie międzynarodowej. Autorzy analizują główne problemy, które leżą u podstaw stworzenia współczesnej, efektywnej strategii pokoju przez UE, a także europejskie mechanizmy ustanawiania pokoju w perspektywie zmian instytucjonalnych. Skupiają się wokół dogłębnej analizy sprzeczności instytucjonalnych i politycznych, które charakteryzują politykę ustanawiania pokoju. Autorzy podkreślają także, że polityka zewnętrzna UE jest definiowana w taki sposób, aby Unia stała się w przyszłości *global conflict manager*. UE według autorów ma odpowiednie instrumenty, aby tę rolę odgrywać jako światowy uczestnik bezpieczeństwa zbiorowego. Jednakże, podczas lektury książki nasuwają się dwa następujące wnioski, które autorzy wysuwają na pierwszy plan. Po pierwsze, dyplomacja europejska na poziomie regionalnym i globalnym pozostaje historycznie związana z rozwiązywaniem konfliktów dzięki różnorodnym modelom mediacji: wsparcie finansowe udzielane organizacjom pozarządowym, ekspertom zewnętrznym i wsparcie partnerów. Po drugie zaś, słabość, niespójność środków oraz brak wystarczającego wsparcia politycznego prowadzą do stopniowego obniżania wpływów w skali światowej i do obniżania zdolności interwencji Unii. Czytelnik wzbogaca swoją wiedzę o perspektywę także francuską/frankofońską Unii jako gracza autonomicznego z wyraźnymi ambicjami w dziedzinie ustanawiania pokoju na świecie. Zdaniem autorów, Unię Europejską i jej politykę zagraniczną rozumianą jako przedmiot badań stosunków międzynarodowych, należy również traktować jako zjawisko wielostronne, ilustrujące wielopłaszczyznową logikę współpracy międzynarodowej. Jak możemy przeczytać w monografii, takie pozycjonowanie pozwala na użyteczne porównania, podkreślając specyfikę przemian na przestrzeni lat. Według autorów, możemy zaobserwować, że w zdecydowanej większości organizacje międzyrządowe stopniowo wyposażały się w narzędzia zarządzania kryzysowego, co oznacza zwiększone inwestycje w tym zakresie. Taki punkt widzenia pozwala więc na przechodzenie z lokalnego do globalnego porządku, w myśl zasady, że organizacje międzynarodowe uczestniczą na poziomie systemowym w organizacji świata i jego przemianach. Autorzy powołują się w dziedzinie studiów europejskich na Gëzima Visoka i Johna Doyle, którzy proponują zastosowanie kryteriów „neofunkcjonalnego pokoju” do przyjętego przez Unię Europejską sposobu rozwiązywania konfliktów. W ten sposób autorzy podkreślają interakcje między dynamiką polityczną a rutyną instytucjonalną w procesach obejmujących różnorodność podmiotów publicznych i prywatnych.

Nie dostrzegam żadnych mankamentów merytorycznych i strukturalnych recenzowanej monografii, które mogłyby wpłynąć na jej wartość naukową. Książka jest

napisana językiem i stylem analitycznym, skłania do refleksji i osądu krytycznego polityki Unii. Przedstawia bardzo aktualną tematykę z różnych ciekawych perspektyw badaczy międzynarodowych. W czasach opracowywania koncepcji strategicznej UE – Kompas Strategicznego, który zdefiniować ma zagrożenia i cele strategiczne UE, aby nadać jej autonomię strategiczną na przyszłość, ważne pozostaje zapoznanie się z tą monografią.

Bibliografia wykorzystana w monografii jest bogatym źródłem tekstów badaczy z różnych środowisk międzynarodowych, głównie frankofońskich, które wzbogacić mogą polską wizję postrzegania UE jako współtwórcę pokoju na świecie. Autorzy starają się pokazać zróżnicowane perspektywy ujęcia tego samego tematu tak aby wzbogacić obraz oraz pobudzić do zastanowienia się nad rolą UE i powodami jej działania. Wśród cytowanych prac wymienione są: monografia *The European Union and Peacebuilding* Stevena Blockmansa, Jana Woutersa i Toma Ruysa, którzy analizują prawno-instytucjonalną panoramę działań Unii, jak też publikacja Marii Grazii Galantino i Marii Raquel Freire *Managing Crises, Making Peace*, która odnosi się do „strategicznej wizji” Unii Europejskiej w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony na podstawie serii studiów przypadków (Kosowo, Czad, Mali, Afganistan). Przedstawiono też podejścia teoretyczne rzutujące na tradycyjne koncepcje utrzymania pokoju na politykę zagraniczną UE. Cytowane są także artykuły opublikowane w „Journal of Common Market Studies” autorstwa Juliana Bergmanna i Arne Niemanna oraz Gëzima Visoki i Johna Doyle, ukazujące różne perspektywy mediacji i inicjatyw rozwiązywania konfliktów. W bibliografii znajdziemy także odwołania do kwestii kryteriów skuteczności mediacji prowadzonych przez UE. Przytaczani są Julian Bergmann i Arne Niemann, którzy w swoich badaniach starają się stworzyć obiektywną analizę tych inicjatyw dialogowych. Autorzy w swoich tekstach przywołują także szeroki wachlarz prac francuskich i frankofońskich badaczy, jak np. Nadège Ragaru, Bernard Lahire, Laure Delcour, Alain Dieckhoff, Florent Parmentier i inni. Znajdziemy ponad to bogaty wykaz tekstów, dokumentów źródłowych z instytucji UE.

Kinga Torbicka – historyk, politolog. Stopień doktora nauk humanistycznych uzyskana na *Université de la Sorbonne Nouvelle Paris 3*. Badaczka Ośrodka Kultury Francuskiej i Studiów Frankofońskich Uniwersytetu Warszawskiego. Analityczka francuskiego think-tanku *Groupe d'études géopolitiques* przy ENS Paris. Redaktorka działu „Polska” w „La lettre du lundi”. Badaczka Instytutu Europa Varietas (Szwajcaria). Stypendystka rządu francuskiego. Kierowniczką grantu 4EU+ *L'Europe centrale face à la pandémie* (2020–2021). Ekspertka w projekcie *Multiple framework contract for studies in the fields of Freedom, Security, and Justice and the Rule of Law* przy Komitecie Regionów UE. Zainteresowania badawcze dotyczą geopolityki, bezpieczeństwa w Europie, regionu Europy Środkowo-Wschodniej w strefie euro-atlantycznej ze szczególnym uwzględnieniem Grupy Wyszehradzkiej, Trójkąta Weimarskiego, Ukrainy, Rosji, kryzysu migracyjnego w Europie, a także roli Francji w tym kontekście (polsko-francuskie stosunki polityczne od 1989 roku). Publikacje: *La Grande Europe Emmanuel Macrona. Społeczeństwo francuskie wobec przyszłości Europy*, w: K.A.Wojtaszczyk, P. Stawarz, I. Kraś, *Jaka Przyszłość Europy?*. Warszawa 2019; *Wojna na Ukrainie – rosyjskie cele geopolityczne*, „Studia Wschodnioeuropejskie”, nr 7/2017.

Kinga Torbicka – historian, political scientist. Research Fellow at the Center for French Studies, University of Warsaw. PhD in history (*Université de la Sorbonne Nouvelle Paris 3*). Researcher at the *Groupe d'études géopolitiques* (french think-tank). Editor at the "La lettre du lundi". Associate researcher at the Europa Varietas Institute (Switzerland). French government scholarship holder. Grant manager of the 4EU+ project *L'Europe Centrale face à la pandémie* (2020–2021). Expert in the project *Multiple framework contract for studies in the fields of Freedom, Security, and Justice and the Rule of Law* of European Committee of the Regions. Main research interests: geopolitics, the security of the Central and Eastern Europe in the Euro-Atlantic zone, with particular reference to the Visegrad Group, Weimar Triangle, Ukraine and Russia, Polish-French political relations since 1989. Publications: *La Grande Europe Emmanuela Macrona. Społeczeństwo francuskie wobec przyszłości Europy*, in: K.A. Wojtaszczyk, P. Stawarz, I. Kraś, *Jaka Przyszłość Europy?*, Warszawa 2019; *Wojna na Ukrainie – rosyjskie cele geopolityczne*, „Studia Wschodnioeuropejskie”, no. 7/2017.